LEDER: OM Å MÅTTE UTVIKLE SEG

Det er en stor tilfredsstillelse å finne ut av noe – å kjenne at man forstår, har funnet en god løsning, mestrer noe, at handlingsmåten fungerer. Det er tilsvarende frustrerende når noe forandrer seg slik at det som var godt og velfungerende, ikke er det mer. Men slike forandringer skjer, for eksempel ved en pandemi som gjør at all undervisning må foregå digitalt. Eller når en blir oppmerksom på grupper som har blitt ignorert eller uheldig framstilt i eksisterende tekster og modeller.

I januar deltok jeg på en liturgiforskningskonferanse med tema *digital worship*. En av artiklene jeg leste i den sammenheng uttrykte skepsis til digitale gudstjenester. Artikkelen var signert en liturgiker som har jobbet mye med betydningen av den gudstjenestefeirende menigheten i sitt arbeid, og som har vært opptatt av utfordringene som ble adressert i Annet vatikankonsil. Han fryktet at digitale messefeiringer kunne lede tilbake til en praksis der menighetens fysiske deltakelse igjen ble mindre vektlagt. En annen artikkel til samme konferanse var analyser og refleksjoner over erfaringer med gudstjenester på zoom. I artikkelforfatterens menighet hadde de forsøkt seg fram med ulike former, og fortellingen her var at endringen fra et tradisjonelt kirkebygg hadde vært god med tanke på deltakelse. Menigheten så nå hverandres ansikter, det opplevdes godt å slippe den hierarkiske gestaltningen som kirkerommet understøttet og personer som av fysiske årsaker normalt var forhindret fra å komme til kirka kunne nå delta. Flere var komfortable med å lede ulike deler, og chaten ble brukt til å dele blant annet bønneemner. Opplevelsen var at dette var en krevende, men nødvendig, utvikling av gudstjenestepraksis, og at den også hadde gode ringvirkninger knyttet til inkludering og aktiv menighetsdeltakelse.

Ulike medier og modaliteter har ulik affordans – ulike muligheter for hva som kan og må uttrykkes, hva som er mulig og ikke mulig, og hva de egner seg særlig til. Et bilde av en blomst må definere farge og form, mens om en skriver om blomsten kan en velge å forbli taus om farge og form, men må bruke begreper. Bildet oppfattes umiddelbart via synssansen, den verbale omtalen oppfattes lineært og krever at en kan lese det aktuelle språket. For noen formål er en billedlig framstilling mest formålstjenlig, i andre tilfeller er det best med verbal. For meg har affordans-begrepet vært med i bakhodet også for tenkningen om forskjell på det å ha undervisning eller ritualisere ved å møtes fysisk eller via digitale plattformer. Om det er klasserommet eller kirkerommet som er rammen, kommer det med et oppsett, en struktur, en form, en stemning, en måte å se og sanse hverandre på som er annerledes på digitale flater. Det fungerer dårlig å bare forsøke å kopiere digitalt det en vanligvis gjør når en er sammen fysisk. Da tar en ikke på alvor forskjellene i affordans.

For de fleste er savnet stort nå etter spontane gruppesamtaler som flyter lett,

å synge sammen slik at en blir omsluttet av lyden, å kunne bruke hele kroppen og fysisk samhandle i læring og framføring, ta inn kroppsspråket ordentlig, sanse rommets stemning, forelese i lengre strekk eller ha alle de uformelle små utvekslingene som kommer så lett når en er fysisk sammen og som betyr mye for både trygghet og kreativitet. Men noen elever hadde det faktisk bedre med hjemmeskole og selvstendig og digital jobbing, noen menighetsmedlemmer får større deltakelsesmuligheter når gudstjenesten er på zoom, noen synes det er enklere å kommunisere i chat enn ved å ta ordet i et fysisk rom og digitale trosopp-læringsbidrag kan nå langt bredere ut enn dersom det kreves oppmøte torsdag kl 17-19. Teresa Berger skriver i sin bok *@Worship* (Routledge 2018) om digital *worship* også før pandemien, og peker på mange kvaliteter som dette.

Hvordan vil pandemien prege utviklingen av det religionspedagogiske feltet på lang sikt? Kanskje blir fortellingen om denne perioden en fortelling om hvordan en måtte bruke dårlige løsninger i halvannet år, hvor krevende det var og hvilke omkostninger det hadde, og at dette heldigvis er tilbakelagt og vi er tilbake til normalen. Men kanskje kan den annerledes affordansen til nye modaliteter og medier gjøre at en ikke går helt bort fra dem, men ender med å ha et større praksis-repertoar som gjør at det fungerer enda bedre for flere. Kanskje kan erfaringene gi en bedre forståelse av både styrker og svakheter ved ulike løsninger, slik at en kan gjøre mer reflekterte praksisvalg. Ja, vi er lei av teams og zoom og avstand og begrensninger, og ja, det er noe krampe-positivt over å insistere på vekstmuligheter i kriser, men denne gangen tror jeg det er gode muligheter for at påtvungne forandringer kan bidra utvikling til det gode.

I dette nummeret av Prismet kan du lese om utvikling, muligheter og begrensninger på flere måter. Audun Toft skriver om medialisering av klasserommet og utfordringer og muligheter ved å bruke TV-program innenfor religionsundervisning. Elin Oveland skriver om utfordringer med trosopplæring for 0-3-åringer og utviklingen av babyteater for aldersgruppa. Filip Rasmussen skriver om det å forandre modell eller grunnleggende forståelse innenfor religionsundervisning ved å gå bort fra verdensreligionsmodellen og Birgit Nordtug med flere skriver om å endre forståelsen av kjønn i skolen. Tyson Herberger og Anders Aschims artikkel utforsker framstillingen av jødisk mangfold i lærebøker og gir slik et bidrag til en utvikling i hvilke grupper som er synlige og usynlige i kunnskapsframstillinger. I tillegg inneholder nummeret bokmeldinger og presentasjon av ny forskning på læremiddelbruk. God lesing!

Gunnfrid Ljones Øierud
Redaktør